

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Šárky Honové na téma:

Pes v procesu vzdělávání

(Možnosti a omezení na prvním stupni základní školy v ČR)

(Wroclaw, Dolnoślaska Szkola Wyższa, 2021)

Autorka zvolila jako téma své disertační práce naprosto originální oblast. V České republice je tematika využití „školního psa“ ve vyučování nedostatečně rozpracovaná nejen v rovině teoretické a výzkumné, ale i v oblasti školní praxe. Pozitivně tedy hodnotím hned v úvodu oponentského posudku volbu tematického zaměření.

Celkově lze konstatovat, že předložená disertační práce převyšuje obecně dané požadavky, které jsou kladeny na tento typ prací. Tvoří kompaktní celek mezi teoretickými a empirickými pasážemi, jednotlivé dílčí kapitoly v celém textu na sebe logicky navazují a doplňují se. Výzkumné šetření vychází z velmi seriózní analýzy zahraniční i domácí odborné literatury, ale i z precizně formulovaných teoretických východisek. A naopak, výsledky výzkumného šetření jsou hodnoceny a interpretovány v kontextu teoretických základů a zároveň teoretickou rovinu výrazně obohacují prostřednictvím nových empirických zkušeností.

Disertační práce Mgr. Šárky Honové je rozčleněna na tři základní oblasti - na teoretickou, na výzkumnou a na návrhovou část. Na struktuře práce je patrný seriózní přístup autorky k řešení dané problematiky a hluboké promýšlení celkové obsahové struktury. Na kvalitě disertace se odráží i zájem a nadšení autorky pro odborné zvládnutí vybrané tematické oblasti, a to jak v rovině teoretické, metodologické, tak i praktické.

V teoretických kapitolách je precizně analyzován komplex základních používaných termínů v odborné literatuře, zahraniční i domácí. Zdůrazněn je „pojmový labyrint“, nejednotnost a nepropracovanost hlavních pojmů. Autorka se pokouší vyrovnat se s touto nedostatečností, využívá mezinárodních odborných informačních zdrojů, porovnává jejich jednotlivá obsahová vymezení. Seriózně analyzuje filozofický i pedagogický rámec disertační práce. Poukazuje na to, že je nutné k rozpracovávání problematiky využití školního psa ve vyučování využívat multidisciplinární a multidimenzionální přístup. Přínosné jsou pro tzv. canisterapii a edukaci širší přístupy medicínské, pedagogické, psychologické, etické, ekologické, veterinární, neurobiologické, antropozoologické, právní,

ekologické aj. Autorka tak ukazuje na ohromnou rozmanitost problémů, dotýkajících se rozpracování canisterapie v zahraničí a v České republice.

Velmi přehledně uvádí teoretické prameny i řadu zahraničních výzkumů z celého světa, analyzuje je, porovnává a konkretizuje je. Zabývá se stručně zkušenostmi z asijských zemí, Japonska a jiných oblastí. Výraznou pozornost však věnuje odborné literatuře a specifickým výzkumům v Polsku, Německu, Švýcarsku a v Rakousku. Mgr. Šárka Honová poukazuje na to, že zejména v České republice není jednotná metodika, stanovená profesionální kritéria a nejsou ani obecně přijaté standardy pro účast psů v pedagogickém procesu. Pokazuje také na to, že jsou u nás spíše - pokud vůbec - psi využíváni v oblasti speciálně pedagogických intervencí a v terapeutickém zapojení zvířat obecně (v rámci zooterapie).

V teoretických pasážích jsou kromě jiného autorkou zdůrazňovány humanizační trendy, etické vhledy a fenomenologické názory. V souvislosti s využíváním psů v edukačním prostředí, především ve škole, je zmíněna specifika postmodernismu, jež souvisí i s akcentem na celoživotní vzdělávání a volnočasové aktivity. Pedagogické aspekty „alternativy“ jako diskutovaného a inspirujícího fenoménu současné doby v kontextu canisterapie jsou v teoretické pasáži též vhodně zařazeny. V uvedených souvislostech je zmíněná zážitková pedagogika a její specifické rysy. Důraz je kladen i na nutnost hledání nového modelu obsahu vzdělávání a rozpracování inovací v kurikulárních dokumentech. Tento aspekt disertační práce bych opět hodnotila velmi pozitivně.

Teoretická část disertační práce též zahrnuje dílčí kapitoly, směřující k edukačnímu významu zooterapie a jejího místa v systému pomáhajících profesí. V těchto pasážích velmi přehledně autorka charakterizuje canisterapii v kontextu s edukací ve světě i v České republice. Naznačuje nejen její vývoj, nepřehlednost v současném stavu, ale i její perspektivní trendy. Mgr. Šárka Honová konstatuje, že v našich podmínkách se v současné době canisterapie v prostředí školní třídy a v předškolním a raném věku v podstatě nevyvíjí ani netestuje. V souvislosti s hloubkovou analýzou canisterapie ve vyučování jsou uvedeny i právní, legislativní a etické limity. Orientace učitelů, ředitelů i vycvičených psovodů v uvedených oblastech je nezbytná zejména pro přítomnost psů ve školní praxi.

Teoretická část disertační práce je velmi solidním podkladem pro koncipování metodologické strategie. Výzkumný projekt je velmi promyšlený, jednotlivé kroky výzkumu na sebe logicky navazují. Celkový metodologický postup, jeho realizace i hodnotící fáze, je zpracován příkladně. Zahrnuje stanovení problémů, hypotéz, dílčích cílů a úkolů (jeden hlavní a šest vedlejších). Všechny fáze ve výzkumném projektu jsou stanoveny srozumitelně a uchopitelně. Autorka si neklade megalomanské cíle, je při jejich formulaci střídá a realistická.

Metodologický postup je precizní. Hlavním cílem je zasazení poznatků z výzkumu a teoretických analýz do kurikulárního rámce v podmínkách prvního stupně základní školy v České republice. Autorka používá vhodně zvolený komplex empirických metod a dobře vybranými statistickými metodami zpracovává získané výsledky vlastního šetření. Celkový design předložené práce je kvalitativní, autorka používá techniku pozorování, studium dokumentů, rozhovory, které umožnily vznik paradigmatického modelu zakotvené teorie.

Přesto, že byla v době zpracování disertační práce problematická mezinárodní situace - COVID - 19 a velmi složitá epidemiologická situace - autorka dodržela časový plán a i výzkumné šetření bravurně zvládla ve stanoveném termínu. Za to jí patří obdiv a uznání. Zajímavé zjištění se týkalo i využití školního psa v on line výuce (například děti psaly psovi dopisy). Pozitivní na celém projektu je i realizace předvýzkumu. V metodologické části je zdůrazněna i legislativní a etická stránka realizace výzkumu (práce s rodiči, financování přítomnosti školního psa ve třídě a jeho edukační práce s ním, klima třídy, úskalí v oblasti bezpečí dětí i pedagogů aj.).

Hodnotnou kapitolou je kapitola třetí, návrhová část. V ní autorka hodnotí přínos svého výzkumu pro školní praxi i pro pedagogickou teorii. Naznačuje přínosy a limity disertační práce, navrhuje terminologická zpřesnění, zvažuje možnosti změn v kurikulárních dokumentech i změn a inovací v profesní přípravě učitelů. Kladné zkušenosti autorka získala nejen z prezenční výuky na prvních stupních základní školy, ale ukázala v disertační práci i možnosti výuky s přítomností školního psa v distanční výuce (v důsledku coronavirové pandemie).

V závěru práce je uveden bohatý seznam odborné literatury, české i zahraniční, seznam grafů a obrázků, seznam tabulek a použitých zkratk a v neposlední řadě přílohy. Ty ilustrují přehledně řadu zajímavých zjištění a výsledků výzkumného šetření.

Náměty do diskuse:

- Která teoretická východiska považuje Mgr. Šárka Honová pro rozvoj canisterapie v České republice za zásadní a proč?
- Jak by autorka vysvětlila multioborová a multidimenzionální východiska v kontextu edukačního významu zooterapie?
- Jaké zkušenosti má autorka disertační práce i učitelé s koncipováním cíle pedagogické interakce při různých variantách přítomnosti školního psa a při různých úrovních interakce s ním (kdy je pes pouze přítomný nebo má konkrétní úkoly; kdy je školním psem prezenčním či jen návštěvním nebo je asistenčním a terapeutickým psem s jeho specifickým přínosem)?

- Co by autorka navrhla v souvislosti s řešenou tematikou pro inovace v přípravě učitelů na profesi a jaké požadavky jí vplynuly pro rozvíjení kompetencí členů CT týmu?
- Které případné limity se projevily při úvodních etapách výzkumu? Jak byl překonáván strach ze psů u dětí i pedagogů?
- Jaké existují základní bezpečnostní pravidla při přítomnosti psa v učebně? (Zajímavé jsou i fotky zařazené do textu i s interpretací).
- Jaká byla spolupráce s rodiči a jaké zkušenosti mají případně pedagogové s rodiči?
- Co bylo pro samotnou autorku nejzajímavějším zjištěním z vlastního výzkumu? Co ji případně překvapilo či naopak co neočekávala?

Závěr:

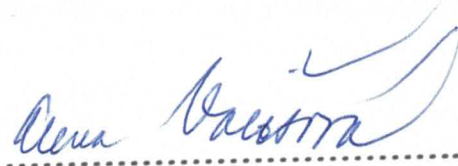
Disertační práci jako celek lze hodnotit jako vynikající. Po stránce obsahové i formální jí v podstatě nelze nic vytknout. Je obohacující nejen pro teorii v oblasti zooterapie, zejména canisterapie, ale je velmi přínosná i pro samotnou školní praxi. Hlavním cílem řešeného problému je v teoretické rovině sumarizovat dosavadní zahraniční poznatky a zkušenosti v využitím psa ve výchově a vzdělávání a zasadit tyto poznatky do kurikulárního rámce v podmínkách prvního stupně základních škol v České republice. V rámci odborné diskuse je předložena rovněž autorkou nově vytvořená terminologie.

Na základě bohatého materiálu, získaného v rámci případové studie i vlivem zcela netypické situace v souvislosti s pandemií COVID-19, rozšířila autorka model Betz o faktor pedagogické krizové intervence. Vytvořila tak vlastní model „4P“ a při kvalitativní analýze technikou zakotvené teorie vytvořila paradigmatický model i pomocné modely, ilustrující například legislativní souvislosti canisterapie v podmínkách české pedagogické praxe v kontextu modelu dosud málo probádaných interakcí pedagoga a psa.

Projektované cíle a úkoly autorka v disertační práci jednoznačně splnila, hypotézy interpretovala a odpovědně analyzovala výsledky vlastního empirického šetření. Doporučila kvalitní náměty pro novou terminologii, legislativu i pro inovace v profesní přípravě učitelů.

Předložená disertační práce jednoznačně splňuje po obsahové i formální stránce požadavky na tento typ práce, dokonce je v řadě parametrů převyšuje. Vzhledem k tomu, že předložená práce má vysokou odbornou kvalitu zpracování, doporučuji publikování alespoň některých jejích částí. Ráda disertační práci doporučuji k obhajobě a k přiznání vědeckého titulu Ph.D.

Praha 13. 01. 2022

.....

Prof. PhDr. Alena Vališová, CSc.

E-mail: alena.valisova@atlas.cz

Tf. +420 603 97 99 77